

КАНТАТА “КАМЕНЯРІ” РОМАНА ПАНЬКІВА

в образовательной среде контекстного типа / В.Г. Калашиников, А.Г. Маджуга // Вестник ЯГУ им. М.К. Аммосова. – 2010. – № 5. – С. 34 – 44.

6. Коваль Л.В. Професійна підготовка майбутніх учителів у контексті розвитку початкової освіти: монографія / Л.В. Коваль – [2-е вид., перероб. і допов.]. – Донецьк: ЛАНДОН-XXI, 2012. – 343 с.

7. Назарова Т.С. Педагогические технологии: новый этап эволюции? / Т.С. Назарова // Педагогика. – 1997. – № 3. – С. 20 – 27.

8. Сікорський П.І. Теорія і методика диференційованого навчання. / П.І. Сікорський. – Львів: Вид-во “СПЛОМ”, 2000. – 421 с.

9. Стрілець С.І. Інновації у вищій педагогічній

освіті: теорія і практика Навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів. / С.І. Стрілець. – Чернігів: ФОП Лозовий В.М., 2013. – 508 с.

10. Ткаченко О.А. Контекстне навчання у форматі “справожиттєвого” підходу як альтернатива традиційної системи професійної освіти / О.А. Ткаченко // Горизонти освіти. – 2010. – № 2. – С. 158 – 163.

11. Шевченко О.А. Педагогические характеристики учебника контекстного типа: на материале иностранного языка в техническом вузе: дисс. ... канд. пед. наук / О.А. Шевченко. – М.: МГОПУ им. М.А. Шолохова. – 2006. – 230 с.

Стаття надійшла до редакції 14.07.2016

УДК 783.9:78.071.1(477)

Дзвенислава Василик, старший викладач кафедри методики музичного виховання і диригування Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка

КАНТАТА “КАМЕНЯРІ” РОМАНА ПАНЬКІВА

У статті висвітлюється втілення національної ідеї у кантаті “Каменярі” Романа Паньківа на слова Івана Франка на основі аналізу поетичних та музичних виразових засобів.

Ключові слова: Франко, Паньків, “Каменярі”, національна ідея, виразові засоби, кантата.

Літ. 12.

Дзвенислава Василик, старший преподаватель кафедры методики музыкального воспитания и дирижирования

Дрогобычского государственного педагогического университета имени Ивана Франко

КАНТАТА “КАМЕНЩИК” РОМАНА ПАНЬКІВА

В статье освещается воплощение национальной идеи в кантате “Каменщики” Романа Панькова на слова Івана Франка на основе анализа поэтических и музыкальных выразительных средств.

Ключевые слова: Франко, Паньков, “Каменщики”, национальная идея, выразительные средства, кантата.

Dzvenyslava Vasuluk, Senior Lecturer of the Methods of Music Education and Conducting Department Drohobych Ivan Franko State Pedagogical University

CANTATA “STONEMASON” BY ROMAN PANKIV

The article deals with the implementation of the national idea in cantata “Stonemasons” by Roman Pankiv on the words of Ivan Franko by analyzing the means of poetic and musical expression.

Keywords: Franco, Pankiv, “Stonemasons”, national idea, expressional means, cantata.

Постановка проблеми та аналіз останніх досліджень та публікацій. День народження Івана Франка для українців є однією із знакових подій у розвитку нації загалом та національної культури зокрема. Як зауважив О. Козаренко, “наближення ювілейних дат життя класиків завжди спонукає замислитись над феноменом їх унікальності для національної культури...” [3, 80]. Внесок І. Франка, як і Т. Шевченка, Лесі Українки та багатьох інших велетів думки, у розвиток України неможливо переоцінити: вчений-енциклопедист, поліглот (знав більше 14 мов), перекладач, публіцист,

етнограф, письменник, поет, громадський і політичний діяч, доктор філософії, дійсний член Наукового товариства імені Тараса Шевченка.

Феномен Івана Франка має велику роль у становленні і розвитку української національної музичної культури. Його фольклористичні праці й аналітичні статті, що стосуються музичного мистецтва, культури, психології творчості – є тим фондом, на основі якого розвивалася національна наукова думка. Вагомим внеском в українську культуру є поетична творчість Франка – невичерпне джерело натхнення для не одного покоління композиторів. Розмаїття образів і

смислів, ритмів та інтонацій, насиченість метафорами, символами, алегоріями знайшли втілення в багатьох різножанрових композиціях: солоспівах, хорових мініатюрах, кантатах, операх, симфонічних творах. Музичні твори на слова Франка досліджувалися в історичному та музикознавчому ракурсах численними науковцями, серед яких С. Людкевич, М. Антонович, Ф. Колесса, М. Загайкевич, Л. Ярославич, Г. Карась та ін. Музична франкіана – величезний пласт української культури, що з кожним роком зростає – з’являються все нові інтерпретації Франкового слова, відкриваючи нові грані його поезії.

Метою розвідки є висвітлення втілення національної ідеї у кантаті “Каменярі” Романа Паньківа на основі аналізу поетичних та музичних виразових засобів.

Виклад основного матеріалу. Відомих музичних творів, що написані на слова чи на основі “Каменярів” І. Франка порівняно мало: солоспів Якова Степового, симфонічна поема Станіслава Людкевича, одноактний балет Мирослава Скорика, мелодекламація Івана Повалячека [2]. В жанрі кантати “Каменярі” викладені Р. Паньківим.

Про постать Романа Паньківа, який зробив великий вклад у розвиток української культури, досліджень обмаль. Йому присвятили свої роботи Р. Береза, Л. Дзиндзюра. Досліджень музичної творчості Р. Паньківа немає зовсім.

Роман Михайлович Паньків (2 серпня 1936 р.) – диригент, композитор, аранжувальник, педагог, художник, письменник, громадський діяч, Заслужений працівник культури України, Почесний громадянин міста Самбора, керівник Самбірського народного симфонічного оркестру.

Родом з с. Розвадів (Миколаївський район Львівської області). Батько Романа впродовж сорока років був регентом церковного хору, керував молодіжним хором Розвадівського сільського клубу. Мати Анастасія походила з роду Сколоздрів, який подарував українській культурі славетне ім’я художника Володимира Сколоздри.

У 1953 – 1957 рр. навчався у Дрогобицькому державному музичному училищі по класу кларнета. Вчителями були Роман Гітлін (клас кларнета) та В’ячеслав Пенчілов (оркестрове диригування). Під час навчання співав в училищному хорі під керівництвом Павла Гречаниченка, а згодом Ірини Байцар. Закінчив диригентсько-хоровий відділ Львівської державної консерваторії ім. М. Лисенка (клас Євгена Вахняка). Працював викладачем і директором Самбірської дитячої музичної школи. Під його керівництвом школа пережила низку серйозних реформ: збільшення кількості учнів, відкриття

нових спеціалізацій, створення учнівського хору, дитячого симфонічного оркестру, різноманітних колективів малих форм. Свідченням високого рівня школи був репертуар хору та симфонічного оркестру: кантата К. Стеценка “Шевченкові” (переклад для дитячого хору Р. Паньківа), “Поема про Україну” А. Александрова, хор мисливців з опери К. Вебера “Вільний стрілець”, концерт для скрипки з оркестром А. Вівальді, концерт для фортепіано з оркестром М. Берковича, концерт для труби з оркестром В. Щолокова та ін.

У 1980 р. Романа Паньківа призначають директором Самбірського державного культурно-просвітнього училища. Майже чверть століття свого життя присвятив Роман Михайлович роботі на новій посаді, поєднуючи обов’язки директора з викладацькою працею та керівництвом Самбірським симфонічним оркестром, що був у Самборі заснований на початку минулого століття, а відновлений у 1960 році. Перший виступ відновленого на базі музичної школи оркестру відбувся 5 грудня 1960 року в приміщенні Самбірського гарнізонного Будинку офіцерів. Виконання дитячої опери Миколи Лисенка “Пан Коцький”, у якій артистами-співаками були учні Самбірської музичної школи і Самбірського Будинку піонерів, стало справжньою мистецькою подією у житті міста. Рік за роком репертуар оркестру зростає: виконувались опери М. Лисенка “Коза-дереза”, К. Стеценка “Лисичка, Котик і Півник”, М. Черняка “Червона шапочка”, А. Філіпенка “В зеленому саду”, П. Хіндемита “Ми будемо місто”, Г. Коломійця “Вовк і семеро козенят”, А. Красіва “Муха-цокотуха” та ін. Успіх цих вистав, у яких брали участь від ста до двохсот учасників, був незаперечним – вони транслювалися Львівським телебаченням та були представлені на сцені Львівського академічного оперного театру ім. І. Франка.

Зараз у репертуарі Самбірського народного симфонічного оркестру понад 200 творів композиторів різних стилів і епох. Значна частина репертуару належать перу Романа Паньківа. У співпраці з Самбірським аматорським музично-драматичним театром була здійснені постановки “Майська ніч” М. Лисенка, “Катерина” М. Аркаса, “Циганка Аза” М. Старицького, драма-феєрія “Лісова пісня” Лесі Українки та ін. [1].

За ініціативи Р. Паньківа у Самборі було відреставровано органний зал та відновлено орган. Перший концерт у Залі органної та камерної музики відбувся 31 жовтня 1987 року. Виступили органісти В. Коростельов та В. Півнов. У доробку художника Романа Паньківа понад 50 творів живопису (пейзажів,

натюрмортив, творів урбаністики). У музичному творчому доробку Романа Паньківа “Симфонічна мозаїка на теми січових стрільців”, музична картина “Льодолом” за мотивами М. Леонтовича, кантата “Каменярі”, написана до 150-річчя Івана Франка, пісні і романси на вірші В. Стуса, І. Гнатюка, М. Ковальчука, П. Лехновського, М. Костіва, О. Сумарук, І. Зінченка, Я. Сторонської та ін.

Кантата “Каменярі” для мішаного хору, солістів та симфонічного оркестру була написана до 150-річчя Івана Франка. Виконувалася вперше під батугою автора – Романа Михайловича Паньківа Самбірським народним симфонічним оркестром у 2006 році під час святкування ювілею поета, який в Самборі в приміщенні товариства “Просвіта” у 1913 році читав свого “Мойсея” [7, 27].

Поетична творчість Франка тісно пов’язана з музикою. Його дар виростав у пісенному народному середовищі, надихався мелодикою рідного краю, міцнів і окрилювався завдяки вивченню та дослідженню національного фольклору. “Народна пісня була тою могутчою стихією, яка товаришила поетові в усіх важких моментах його плодотворного та трудолюбивого життя” [6, 274]. Народнописенною ритмікою та мелодикою насичені ліричні поезії (наприклад, “Зів’яле листя”) [4], рвійними закличними ритмами та інтонаціями, молодечею енергією – народні гімни “Не пора”, “Вічний революціонер”, “Каменярі”.

Поезія “Каменярі” належить до першого періоду творчості І. Франка, коли поетові було всього двадцять два роки. Вірш написаний влітку 1878 року, і, за словами поета, “був впливом тодішнього мого положення й настрою” [10, 11] – після першого арешту, у рік заснування разом з Михайлом Павликом часопису “Громадський друг” (який після конфіскації виходив під назвами “Дзвін” і “Молот”), у рік виключення І. Франка через “соціалістичний процес” з Львівського університету. У другій половині того ж року “Каменярі вперше з’явилися друком у часописі “Дзвін”. Цей вірш став одним із найпопулярніших в українській поезії, яка будила суспільство та закликала до боротьби. У 1911 році в праці “Каменярі. Український текст і польський переклад. Дещо про штуку перекладання” Франко висловив власну думку про свій вірш:

“Поемка “Каменярі” – се алегоричний образ громади працівників, що спільною важкою працею ламають скелю для промощення дороги. В основі сеї теми лежали конкретні враження робітників, що товкли каміння на дорозі (порівняй моє оповідання “Вугляр”), і оповідання про пробивання залізничного тунелю в Карпатах біля Дуклі. В поемці, як і слід у алегорії, не означено

ані часу, ані місця, але цілу акцію представлено як сонне видіння. Вона написана навмисно досить важким стилем, аби викликати зразу пригноблююче, а потім освобождаюче враження. Хоча ціле оповідання держане в першій особі (в формі “я”), та, проте, воно не має автобіографічного характеру і його треба вважати поетичною фікцією і пластичною проекцією того настрою, який у ту пору переживав не тільки я сам, але, певно, й не один інший, хоч, може, і не відчуваючи його так живо” [10, 12].

Вибір Франком метрики вірша ґрунтується на відповідності до основного настрою. Написання поезії тринадцятискладовими віршами-александринами (п’ятирядковими строфами, написаними шестистопним ямбом [8, 15]) “...обчислене на те, щоб під час читання строфи змушувало читача в середині строфи заперти дух, а при кінці відітхнути свобідніше. ...я старався висловляти думки і малювати картини якнайпростіше і найясніше, не насилуючи ані складні, ані язика” [10, 12].

У своїй алегорії, що написана “якнайпростіше і найясніше”, поет застосовує різного роду тропи: епітети (“дивний сон”, “безмірна пустота”, “тяжкий залізний молот”, “біль пекучий”), метафори (“страшний тягар”, “кам’яне чоло”, “кривавий труд”), гіперболи (“мов водопаду рев, мов битви гук кривавий, так наші молоти гриміли раз у раз”), які є поетичними виразовими засобами для, за словами Франка, “пластичної проекції настрою” [10].

Поетичний твір – це складна система образів, які виражені через слова. Я. Якубач вважає, що “Поетичний твір зазвичай представляє собою складну структуру з багатьма різнорідними лініями – головними та побічними – з багатьма явними та прихованими сенсами, змістовими та емоційними нюансами. На чому зробити головний акцент, що виділити, а що, навпаки, оповити тінню – значною мірою залежить вже до компетенції сприймаючого суб’єкта” [11, 175]. Музично-поетичний твір передбачає поєднання двох систем образів, які оперують різними виразовими засобами та повинні доповнювати одна одну. За словами самого І. Франка, в часі написання вірша “Каменярі”, незважаючи на складні життєві обставини, основним був “гарячий запал”, “бодьорий, бойовий настрій” [10, 11]. Саме ця характеристика лежить в основі композиції Р. Паньківа, де подано сім з одинадцяти строф поезії Франка.

Кантата “Каменярі” написана для чотириголосого мішаного хору, солістів (баритона, тенора, баса та квартету (сопрано, контральто, тенор, бас) і фортепіано (симфонічного оркестру). Головний

мотив, на основі якого побудована мелодика кантати, експонується в інструментальному вступі. Основними характеристиками тематичного матеріалу кантати є пунктирний ритм, закличні інтонаційні формули, маршовість. Такі жанрові ознаки притаманні революційній пісні, “мистецькому комунікатору” [12, 74], в якому провідною є ідея визвольної боротьби.

Початок “сонного видіння” (першу строфу) композитор інтерпретує як соло баритона на фоні вокалізу хору та супроводу (d-moll). Спокійний темп, помірна динаміка відображають настрій строфи-експозиції. Продовження розповіді про сон (другу строфу) виконує тенор соло (f-moll). Зміна темпу (з Andante на Moderato), поступове його прискорення, тембральний контраст, підвищення теситури, посилення динаміки ведуть слухача до кульмінації на словах “один важкий тягар” – такими засобами музичного вираження підкреслено спільну для всіх українців проблему, що її висловив Франко у своїй поезії.

У третій строфі (d-moll) вірша поет не розкриває читачам природу голосу, що “згори, мов грім гримить”. (Голос правди, людської совісті, Бога?) У кантаті роль “голосу” виконує бас соло, партія якого викладена речитативом на фоні вокалізу хору в унісон та повторення хором окремих фрагментів строфи: “лупайте що скалу”, “бо вам призначено скалу сесю розбить”.

Хор у кантаті виконує роль народу-борця. Четверта строфа вірша викладена в гармонічній фактурі хору, чим композитор підкреслює єдність народу “і всі ми, як один”. П’ята строфа викладена у кантаті тричі. Спершу це фугато (d-moll), в якому тема експонується в партії баса. Другий варіант (c-moll) являє собою контрапункт на дві теми: перша тема викладена в партіях баса і альту, друга – в тенора і сопрано. Трете повторення (f-moll) тієї ж строфи розпочинається октавним унісоном головного мотиву теми в партіях сопрано і тенора та продовжується насиченою гармонічною фактурою з однаковим ритмічним укладом та синхронною вимовою літературного тексту у всіх голосах. Поступове нарощування потужності звучання, підвищення теситури, зростання напруженості, кількаразове повторення останнього вірша п’ятої строфи (“ми далі йшли, ніщо не спинювало нас”) – виразові засоби, з допомогою яких композитор передає постійний наполегливий рух вперед у боротьбі за свободу, за “нове життя”, висловлений у вірші.

Контрасти до попередніх штриха, динаміки, темпу, складу виконавців характеризують музичний матеріал, в якому інтерпретована сьома строфа поезії: кuartет (f-moll) написаний у гармонічній фактурі, помірній динаміці, штриху

legato. Характерною особливістю цієї частини є проведення в інструментальній партії мотивів головної теми попередньої частини.

Завершує кантату восьма строфа поезії (F-dur), в якій відображена віра в те, що боротьба є не намарно, що “лупання скали” кожним з нас є прокладанням дороги до нового життя, нового світу. Largo maestoso характеризується потужною динамікою, частими метроритмічними змінами, згущенням інструментальної фактури. Ця частина є кульмінацією твору, вираженням оптимістичної віри у перемогу в боротьбі. Ладовий та темповий контраст фіналу кантати відображає життєстверджуючу суть поезії Франка.

Висновки. Музична інтерпретація Романом Паньківим вірша “Каменярі” резонує із задумом поета. Висловлена Франком у символічних образах ідея боротьби за свободу та праці для кращого майбутнього українського народу резонує і з сучасними думками та ідеями українського суспільства. “...націоналізм у музиці, штуці, поезії, як і взагалі в у культурі – се ніщо інше, як лиш різнорідна форма вираження того самого духовного змісту, тих самих людських ідей і змагань” [5, 35]. Глибинний зміст поетичних образів виражений композитором сукупністю музичних виразових засобів, які доповнюють та посилюють поетичний задум. Вибір композитором форми, “розподіл ролей” між виконавцями, темпові, ладові, тембральні, ритмічні та динамічні рішення – це акцентування музичними засобами слів Франка про єдність народу, про віру у перемогу в боротьбі. Музична інтерпретація “Каменярів” Романом Паньківим є підсиленням проєкції національної ідеї, що закладена у вірші поета.

1. Береза Р. Князь симфонічного світу – Роман Паньків / Р. Береза // *Животоки*. – 2011. – Ч. 1 – 2(50 – 51). – С. 7 – 10.

2. Карась Г. Творчість Івана Франка в музичній культурі української західної діаспори ХХ ст. / Г. Карась // *Вісник Наукового товариства ім. Шевченка*. – Івано-Франківськ, 2007. – Число 2. – С. 38 – 48.

3. Козаренко О. Мета – і полікультурний діалог (полілог культур) як ознака Лисенкового музичного тексту // *Науковий вісник Національної музичної академії України ім. П.І. Чайковського*. Випуск 20: *Музичний твір: Проблема розуміння: Збірка статей*. – К., 2002. – С. 3 – 161.

4. Колесса Ф.М. Народнопісенна ритміка в поезіях І. Франка. // Ф.М. Колесса. *Фольклористичні праці* / Ф.М. Колесса / [Упоряд. В.А. Юзвенко]. – Київ: Наукова думка, 1970. – С. 327 – 346.

5. Людкевич С. Націоналізм у музиці // С. Людкевич. *Дослідження, статті, рецензії, виступи: у 2 т. Т. 1* / С. Людкевич / [Упоряд., ред., вступ. ст., пер. і прим. З. Штундер]. – Львів: Дивосвіт, 1999. – С. 35 – 52.

ФІЛОСОФСЬКІ АСПЕКТИ ПІДГОТОВКИ ІНЖЕНЕРІВ-ПЕДАГОГІВ ГАЛУЗІ АВТОТРАНСПОРТУ ДО МОДЕЛЮВАННЯ

6. Людкевич С. Франко і музика // С. Людкевич. Дослідження, статті, рецензії, виступи: у 2 т. Т. 1 / С. Людкевич / [Упоряд., ред., вступ. ст., пер. і прим. З. Штундер]. – Львів: Дивосвіт, 1999. – С. 273–276.
7. Нариси з історії товариства “Просвіта” Самбірщини і околиць. Частина I. / [Упор. О. Сумарук]. – Дрогобич: Посвіт, 2016. – 392 с.
8. Словник літературознавчих термінів. Видання третє, перероблене і доповнене. [Упоряд. Лесин В., Пулинець О.] – Київ: Радянська школа, 1871. – 488 с.
9. Франко І. Із секретів поетичної творчості // Іван Франко. Вибрані твори у трьох томах. Т. 3. [Упорядник та редактор О. Баган]. – Дрогобич: Коло, 2005. – С. 116–190.
10. Франко І. “Каменярі. Український текст і польський переклад. Деяко про штуку перекладання” // Франко І. Зібрання творів у п'ятдесяти томах. Т. 39. – Київ: Наукова думка, 1983. – С. 7–20.
11. Якуб'як Я. Микола Лисенко і Станіслав Людкевич: Монографія. – Львів: ДВЦ НТШ, 2003. – 264 с.
12. Яросевич Л. Поетичні твори І. Франка (“Каменярі”, “Не забудь юних днів”, “Мойсей”) у симфонічних інтерпретаціях С. Людкевича // Вісник Львівського університету. Серія мистецтво. – 2006. – Вип. 6. – С. 70–78.

Стаття надійшла до редакції 11.07.2016

УДК 378:37.011.3

Євген Бохонько, аспірант кафедри теорії та методики трудового та професійного навчання Хмельницького національного університету

ФІЛОСОФСЬКІ АСПЕКТИ ПІДГОТОВКИ ІНЖЕНЕРІВ-ПЕДАГОГІВ ГАЛУЗІ АВТОТРАНСПОРТУ ДО МОДЕЛЮВАННЯ

У статті акцентується увага на необхідності осмислення майбутніми інженерами-педагогами сучасного філософського розуміння моделювання. Розглянуто проблеми, пов'язані зі застосування особливостей та імперативів сучасного наукового пізнання, синтетичної природи науки і техніки. Стаття присвячена аналізу стану розробленості філософських аспектів моделювання.

Ключові слова: модель, моделювання, філософія, аспект, інженерно-педагогічна освіта, інженер-педагог, автотранспорт.

Літ. 15.

Евгений Бохонько, аспирант кафедры теории и методики трудового и профессионального обучения Хмельницкого национального университета

ФИЛОСОФСКИЕ АСПЕКТЫ ПОДГОТОВКИ ИНЖЕНЕРОВ-ПЕДАГОГОВ ОБЛАСТИ АВТОТРАНСПОРТА К МОДЕЛИРОВАНИЮ

В статье акцентируется внимание на необходимости осмысления будущими инженерами-педагогами современного философского понимания моделирования. Рассмотрены проблемы, связанные с применением особенностей и императивов современного научного познания, синтетической природы науки и техники. Статья посвящена анализу состояния разработанности философских аспектов моделирования.

Ключевые слова: модель, моделирование, философия, аспект, инженерно-педагогическое образование, инженер-педагог, автотранспорт.

Yevhen Bokhonko, Postgraduate student of the Theory and Methodology of Employment and Vocational Training Department Khmelnytskyi National University

THE PHILOSOPHICAL ASPECTS OF TRAINING OF ENGINEER-TEACHERS OF MOTOR INDUSTRY TO THE MODELING

The article focuses on the need of comprehension of the contemporary philosophical understanding of modeling by future engineers. The author deals with the problems those are associated with the using of features and imperatives of modern scientific knowledge, the synthetic nature of science and technology. The paper analyzes the status of elaborated philosophical aspects of modeling.

Keywords: a model, modeling, philosophy, aspect, engineering and pedagogical education, an engineer-teacher, vehicles.

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок з важливими науковими чи практичними завданнями. У Національній доктрині розвитку

освіти України серед пріоритетних завдань виділяється формування у молоді сучасного світогляду, розвиток творчих здібностей і навичок самостійного наукового пізнання, самоосвіти та